

Oponentský posudek disertační práce Mgr. Kateřiny Danielové Epistemická modalita ve vybraných mediálních dialogích. Olomouc 2022

Školitelka: doc. PhDr. Božena Bednaříková, PhD.

Předložená disertační práce je přepracovanou verzí disertace z roku 2020, kterou se autorce nepodařilo obhájit. Hned v úvodu ráda konstatuji, že nová podoba textu je v porovnání s předchozí podstatně kvalitnější.

Disertantka eliminovala většinu nedostatků, které jí byly vytýkány v první verzi práce - text má konzistentní strukturu, k problematice epistemické modality autorka přistupuje s dostatečným nadhledem a v interdisciplinárních souvislostech. Z formálních pochybení zůstaly v textu pouze občasné překlapy a interpunkční chyby (absence čárek v souvětích). Text by byl čtenářsky přístupnější, kdyby autorka formálně vydělovala klíčové pojmy, nadpisy a podnadpisy tučným typem písma, více dbala na vertikální členění textu a ilustrační materiál důsledně označovala kurzívou.

Skladba kapitol zůstává v nové verzi zachována: v prvních kapitolách autorka krátce mapuje dosavadní bádání ve sledované oblasti, snaží se o vymezení relevantních pojmů/termínů, jejich vzájemných vztahů a charakterizování epistemické modality z různých úhlů pohledu. Vzhledem k celkovému rozsahu disertace (cca 190 stran čistého textu) se mi 35 stránková „teoretická část“ (jak ji sama autorka nazývá) zdá poněkud stručná. Autorka evidentně čte pouze anglicky psanou cizojazyčnou literaturu a tomu odpovídá skladba pojednávaných pojetí modality a souvisejících jevů. K vyšší objektivitě a komplexnosti těchto přehledových pasáží disertace by jistě přispělo, kdyby do nich autorka alespoň okrajově zahrnula náhledy na danou problematiku i v dalších střeoevropských lingvistikách, zejména slovanských.

Znovu musím autorku pochválit za skutečně minuciózní analýzu verifikačního materiálu, v níž prokázala výborné jazykové cítění, smysl pro detail i schopnost analyticko-syntetizujícího lingvistického uvažování. Autorčina zjištění ústí v potvrzení většiny vytyčených hypotéz. (V kapitole 5. Vyhodnocení hypotéz by k většímu čtenářskému komfortu zajisté přispělo explicitní zopakování každé z pojednávaných hypotéz, aby jejich znění čtenář nemusel

dohledávat v předchozích kapitolách). Stávající disertaci autorka doplnila o samostatný obsáhlý svazek příloh, zachycující přepis veškerých mediálních dialogů, s nimiž pracovala.

Některé připomínky, dotazy a náměty do diskuse:

1) Na s. 6 se autorka dopouští interpretačního pochybení, když říká: *„Jak uvádí Čejka, označuje se jistotní modalita také jako postojeová nebo obecná.“* Ve skutečnosti modalita postojeová (obecná) charakterizuje výpověď jako oznamovací, tázací, rozkazovací nebo přací. Zmiňované konstatování Mirka Čejky zní takto: *„Hierarchie složek takového souvětí ukazuje, že nejvyšší složkou je ta, která vyjadřuje typ ilokučního postoje mluvčího, postoje, jen že dán výběrem jednoho z možných ilokučních aktů. (Jinde se této modalitě říká postojeová nebo obecná, srov. Grepl 1972). V komunikaci jde u jazyků našeho typu hlavně o výběr mezi konstatováním, otázkou, rozkazem a přáním, přičemž konstativní postoj se po formální stránce realizuje jako bezpříznakový a explicitně se zpravidla nemusí vyjadřovat. Teprve v rámci tohoto bezpříznakového konstativního postoje se může realizovat JM,...“* (OSS IV/2, s. 53)

2) V první kapitole, v níž autorka podává přehled pojetí modalit v české a západní lingvistice, zcela pomíjí takové ikonické publikace jako Dokulilův článek *K modální výstavbě věty* ve sborníku *Studie a práce lingvistické 1* z roku 1954, Ďurovičovu monografii *Modálnost* z roku 1956, či sborník z legendárního brněnského sympózia „Modální výstavba výpovědi v slovanských jazycích“ *Otázky slovanské syntaxe III*, v němž se tehdejší lingvistická elita vyjádřila k zásadním otázkám kategorie modalit (na něj pak navazovaly dvoudílné OSS IV).

3) Může autorka usouvztažnit pojem deontická modalita (termín západní, formálně sémantické lingvistiky) s pojmem voluntativní modalita v chápání Miroslava Grepla a jeho následovníků (komunikačně funkční gramatika)? Lze tyto pojmy ztotožnit?

4) Ad s. 129: Může disertantka v obecné rovině objasnit, jak chápe podstatu rozdílu mezi polysémií a synkretismem (s aplikací na pojetí synkretismu u synsémantických slovních druhů)?

5) Jak z tohoto pohledu disertantka hodnotí úlohu českých modálních sloves jako společných výrazových prostředků voluntativní a jistotní modalit? Může tyto výrazové prostředky typologicky porovnat s jejich funkčními ekvivalenty v některých jiných jazycích?

V závěru shrnuji, že disertační práce Kateřiny Danielové vyhovuje požadavkům standardně kladeným na práce tohoto druhu a navrhuji, aby po úspěšné obhajobě byl uchazečce udělen titul Ph.D.

V Olomouci 14. listopadu 2022

doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc.

Katedra slavistiky Filozofické fakulty

Univerzity Palackého v Olomouci